

Лекція № 4

Політико-інженерна діяльність

План

1. Загальний зміст політико-інженерної діяльності.
2. Структура політико-інженерної діяльності.
3. Сутність, призначення, специфіка використання технологічного підходу в політико-інженерній діяльності.

1. Загальний зміст політико-інженерної діяльності

Другим важливим (після досліджень політичного ринку) напрямом (етапом) організації політичного маркетингу виступає діяльність по створенню, розробці різних проектів, технологій, засобів, методик і т.п., за допомогою яких і здійснюється власне вплив на політичний ринок, його регулювання. Мова йде про своєрідну інженерну діяльність (тобто застосування наукових знань у всіх сферах виробництва та управління) в соціально-політичній сфері; в першу чергу – сукупності підходів, орієнтованих на цілеспрямоване формування та змінення організаційних структур та механізмів управління, що визначають людську поведінку та забезпечують контроль над нею.

В останні роки стосовно до політики починають вживатися вираження «політична інженерія» та «політико-інженерна діяльність». Перш ніж приступити до їхньої характеристики, нагадаємо, що являє собою соціоінженерна діяльність, розробка сутності та структури якої почалося раніше.

Під соціоінженерною діяльністю розуміють організаційно-технологічну функцію соціології та ряду інших суміжних наук, основним призначенням якої є трансформація знань, отриманих при вивченні соціальних явищ і процесів, в рішення та програми з управління ними. В *структуру подібної діяльності* зазвичай включають:

- соціоінженерні дослідження (діагностичні, проєктивні, інноваційні), спрямовані на вивчення, аналіз соціальних процесів;
- соціоінженерну проєктно-конструкторську та технологічну діяльність, спрямовану на створення нових або цілеспрямовану зміну існуючих об'єктів та систем із застосуванням спеціальних соціальних технологій, проєктів та ін.;
- консультативно-управлінську діяльність, що включає в себе консультування з проблем реалізації подібних проєктів та технологій, пошук різноманітних шляхів здійснення управлінського впливу на соціальні системи.

Очевидно, що ключовою ланкою соціоінженерної діяльності виступає технологізація управління соціальними об'єктами та явищами на основі аналізу виникаючих протиріч і проблем, розробки технологій з їхнього вирішення та наступною реалізацією таких технологій.

Чи може бути застосований подібний підхід до політичної діяльності? Безумовно. Адже політика – одна із сфер соціальної життєдіяльності суспільства. причому така, що, на відміну від духовної сфери, хоча й трохи менше, ніж сфера економічна, піддається формалізації, технологізації. Політичні процеси також досить складні, однак багато з них (наприклад, організація виборчих кампаній), як показує вже наявний досвід, цілком піддаються технологізації. І саме технології, вважає А.І. Соловйов, виступаючи як «певні алгоритми дій, представляють собою форму *політичної інженерії*, обумовлену як властивостями діючої людини (її знаннями, досвідом, настроєм на реалізацію і т.п.), так і використовуваними в її діяльності матеріальними (духовними) *ресурсами та технічними компонентами*».

Таким чином, цілком очевидно, що політико-інженерний підхід, політико-інженерна діяльність як раз і відображають сутність маркетингового підходу до політики. Вірніше сказати, подібна діяльність представляє собою ключовий етап політичного маркетингу.

Політико-інженерна діяльність - це вираження організаційно-технологічної функції політичної соціології та політології, найважливіший аспект маркетингового підходу до політики, основним призначенням якого виступає трансформація все можливих знань та

інформації про розвиток і функціонування політичних відносин і процесів в проектах, програмах та технології по управлінню ними.

2. Структура політико-інженерної діяльності.

Та обставина, що проблема політичної інженерії, сьогодні в науковій літературі розроблена недостатньо, а на практиці її методи та технології, як правило, застосовуються уривчасто, у вигляді окремих елементів, утруднює процес структуризації подібної діяльності. Тим не менш, з нашої точки зору, можна виділити ряд етапів, стадій політико-інженерної діяльності, які навряд чи можуть бути піддані сумніву. Охарактеризуємо їх коротенько.

Політичний аналіз інформації про політичний ринок. Зібрана в процесі проведення політичних маркетингових досліджень, здійснення політичної розвідки та передана в ПМІС інформація про політичний ринок, його стан, наявних проблемах (наприклад, про настрої виборців, бажаному іміджі кандидата та ін.) піддається політичному аналізу, сутність якого складається в тому, щоб ретельно та об'єктивно вивчити конкретні політичні проблеми, забезпечити пошук їх найбільш прийнятних рішень та необхідних для цього технологічних засобів та прийомів діяльності.

В більш вузькому розумінні політичний аналіз – це вивчення та оцінка політичної інформації на основі вивчення ряду загальних (наприклад, івент-аналізу, ситуаційного аналізу та ін.) та окремих (методу експертних оцінок, факторного аналізу, контент-аналізу, математичного моделювання і т.п.) методів аналізу політичної ситуації.

Наприклад, при використанні івент-аналізу (event - подія) політичний процес вивчається як подієвий ряд, представлений у вигляді виступів політичних лідерів, масових демонстрацій, виборів, прийняття нормативних актів, політичних вбивств і т.д., кожне з яких чинить той або інший вплив на ситуацію в цілому і за кожним з яких стоять конкретні діючі особи зі своїми інтересами. Метод дозволяє впорядкувати потік політичних подій, пропонуючи методичний інструментарій, що допомагає структурувати її таким чином, щоб через низку явищ проявилися об'єктивні тенденції, приховані порою від самих діючих осіб цього процесу.

Нажаль, подібні методи аналізу політичних подій тільки починають застосовуватися, і частіше за все з вуст політичних аналітиків ми чуємо достатньо банальні речі, прогнози, які ґрунтуються на так званому здоровому глузді і тому виправдовуються далеко не завжди. Однак зрозуміло, що в умовах застосування маркетингового підходу до політики за ними – майбутнє.

Діагностика, експертиза політичної ситуації. Наступним кроком, етапом політико-інженерної діяльності виступає політична діагностика, що представляє собою аналіз стану політичних процесів і явищ (на основі результатів політичного аналізу відповідної інформації) з метою виявлення їхнього стану, проблем та тенденцій розвитку. Іноді ці два етапи – політичний аналіз та діагностику політичної ситуації – поєднують. Важливо відмітити, що в процесі політичної діагностики виявляють не тільки реальний стан об'єктів, явищ політичного життя (наприклад, специфіку політичних конфліктів, стан суспільної думки з проблеми), але і можливі альтернативні шляхи їхнього розвитку, зміни.

При проведенні діагностики політичної ситуації застосовуються:

- 1) різноманітні соціологічні методи,*** про які вже йшла мова вище (опитування, аналіз документів, спостереження, тестування, всілякі якісні методики, такі як фокус-групи, та ін.);
- 2) так званий позиційний аналіз,*** сутність якого у вивченні (моделюванні) позицій, цілей різних учасників політичного процесу, в тому числі їхньої прихильності різним ідеологіям;
- 3) ігрові методи.*** Як відомо, ділові ігри поділяються на дві великі групи: навчальні та дослідницькі. Другі як раз і використовуються для імітаційного моделювання діючих і об'єктів, що розвиваються, в тому числі політичних. Подібні дідові ігри (іноді їх називають стратегічними іграми) постійно застосовуються при аналізі передвиборчої ситуації в регіоні або країні в цілому; вивченні позицій різних партій та їхніх шансів на виборах і т.д.

При необхідності діагностика політичної ситуації доповнюється відповідною експертизою, яка доручається спеціалістам і при проведенні якої використовуються методики: «мозковий штурм», «обличчям до обличчя», «дельфійська техніка» та інші.

Розробка проектів, програм. Даний етап політико-інженерної діяльності вже безпосередньо спрямований на формування різноманітних засобів, методів, технологій впливу на політичний ринок, його регулювання. Найбільш серйозні масштабні акції в цьому плані оформлюються у вигляді спеціальних проектів та програм: адже проект – це, в принципі, прообраз, прототип передбачуваного нового або реконструйованого об'єкту. Соціальний же проект – це документ (сукупність документів), який характеризує цілі, засоби та етапи реалізації наміченої програми дій для здійснення корінних змін в соціальному об'єкті, описи його кінцевого стану.

В політичному маркетингу найбільш яскравим прикладом подібного соціального проекту виступає стратегія виборчої кампанії, яка будується на базі попередньо зібраної інформації, проведених політичних маркетингових досліджень і «вибудовує» повну концепцію виборчої кампанії, починаючи від визначення її цілей і закінчуючи формуванням конкретних рекомендацій по цільовим групам виборців, напрямкам пропаганди і контрпропаганди і т.п.

Підготовка, конструювання політичних технологій. Коротко вкажемо на те, що використання технологічного підходу, потреба у формуванні політичних технологій виникають в силу того, що в політичній діяльності мається ряд повторюваних, нерідко стереотипних дій, які можуть бути певним чином формалізовані. Звідси – можливість розкласти певний політичний процес на операції, продумати найбільш оптимальні підходи до їхнього здійснення і потім описати алгоритм реалізації цих операцій. По суті, як пише А.І.Соловйов, ці алгоритми, що складають кістяк технологій, представляють собою певний «сухий залишок» цільової активності суб'єкта, результат раціоналізації, спрощення та стандартизації прийомів та процедур, що ним застосовуються.

Останнім часом технологічний підхід отримує все більше поширення в політичній діяльності, особливо, коли це стосується організації виборчих кампаній. В результаті з'явилися навіть видання, що являють собою своєрідні збірки технологій, використовуючи які можна домагатися певних, поставлених перед суб'єктами політичної діяльності цілей.

Політичне консультування. Найважливішою технологічною ланкою, механізмом реалізації політичного маркетингу виступає політичне консультування, яке як самостійний вид політичної діяльності з'явилося порівняно нещодавно. Воно представляє собою різновид професійної допомоги політикам, керівникам (якщо мова йде про державні органи) в рішенні спеціалізованих завдань, пов'язаних з політичною діяльністю, роботою на політичному ринку. Наприклад, багато бізнесменів, балотуючись в органи законодавчої влади і будучи вельми спокушеними в своїй сфері бізнесу, недостатньо орієнтуються на ринку політичному і потребують подібних консультативних послуг.

До найважливіших *функцій політичного консультування* відносять:

- ⇒ емоційну підтримку клієнта консультантом в ситуаціях прийняття складних рішень;
- ⇒ забезпечення пізнавальних потреб клієнта в інформації;
- ⇒ допомога в розумінні політичної ситуації та аналізі існуючих підходів до неї;
- ⇒ виконання функцій довіреної особи;
- ⇒ перевірку і аналіз різних ідей, що йдуть від самого політика або інших осіб;
- ⇒ здійснення PR і допомога в створенні іміджу клієнта;
- ⇒ розробка стратегії виборчої кампанії та деякі інші.

При цьому політичний консультант може виступати як помічник, радник та консультант у вузькому розумінні.

Маркетингова організаційно-політична діяльність, політичні наблік релейнз. Сутність подібної організаційно-технологічної діяльності – в конкретній реалізації на практиці різноманітних проектів, програм, технологій на політичному ринку. Здійснюють її спеціалісти з окремих галузей знань і політичної інженерії. Так, виборчі технології реалізують на практиці політологи, соціологи, спеціалісти з PR, іміджмейкери, що працюють в штабах кандидатів або виступають в ролі політичних консультантів. Інформаційні (інформаційно-комунікативні) технології – сфера діяльності спеціалістів з політичної реклами, медіа плануванню, журналістів, за необхідністю – комп'ютерників. Іміджмейкерськими технологіями займаються спеціалісти – іміджмейкери, психологи. І так далі.

В принципі, весь комплекс подібної діяльності можна віднести до політичних PR (відомо, що виділяють чотири основні сфери піару: державний, політичний, бізнесовий, кризовий), тобто зв'язкам із громадськістю в широкому, сучасному розумінні сутності такої діяльності. Таке

розуміння передбачає, що паблік рілейшнз – це не просто рутинні контакти із громадськістю, покликані «просвітити» її відносно цілей організації, а сукупність спеціальних і конкретних прийомів, методів і технологій, призначених для формування суспільної думки у визначених напрямках.

3. Сутність, призначення, специфіка використання технологічного підходу в політико-інженерній діяльності.

Розглянемо тепер більш детально сутність технологічного підходу до політичної діяльності, який і виступає ядром маркетингового підходу в цілому. Оскільки в центрі уваги маркетингового підходу до політики знаходиться не проблема: що собою являє конкретна політична ситуація, які тенденції її розвитку, а проблема: як її можна і потрібно вирішити. Головне тут виробити алгоритм (проект, програму, технологію) рішення проблеми.

Потреба в розробці та використанні політичних технологій з'являється в ситуації, коли, з одного боку, відповідний, намічений до реалізації процес може бути розбитий на ряд повторюваних стереотипних операцій, з іншого - існує необхідність в оптимізації процесу реалізації цих операцій і можливість їх формалізації.

Як відмічає Соловйов, причинами виникнення політичних технологій є: необхідність більш раціонального, простого і ефективного способу реалізації практичних цілей, що стоять перед різними учасниками процесу застосування політичної влади і управління державою; необхідність в зниженні непередбачуваності взаємодій в сфері влади; потреба в застосуванні економічних і ресурсозберігаючих способів управління державним майном, кадровими технічними структурами, необхідність надання стійкості взаємовідносинам учасників політичного процесу та ін.

Таким чином, політичні технології функціонально спрямовані на досягнення цілей суб'єктів політичного процесу у відповідності до їх інтересів. Саме політичні технології дійсно є при маркетинговому підході до політики основним засобом досягнення цілей суб'єктів політичної діяльності, впорядковують засоби і методи досягнення цих цілей, закріплюють порядок дій, виробляють відповідний алгоритм дій суб'єктів політики.

Політична технологія – чітко відпрацьована за операціями сукупність послідовно застосовуваних процедур, прийомів, методів, впливів, способів діяльності, спрямованих на найбільш оптимальну і ефективну реалізацію цілей та завдань конкретного політичного суб'єкту у певній, типовій політичній ситуації.

Складність політичних процесів не дозволяє домогтися їх повної технологізації. Технології, по-перше, розробляються лише для деяких політичних ситуацій (що повторюються, піддаються формалізації). По-друге, вони спеціально адаптуються до конкретної політичної ситуації.

Типова структура політичної технології включає наступні елементи:

- характеристику цілей, задач, основних положень і можливостей технологій;
- запланований (в результаті реалізації технології) підсумковий стан політичного об'єкта, системи;
- перелік (з детальним описом) основних технологічних операцій, способи, умови і послідовність їх застосування;
- необхідний для реалізації технології час;
- професії (політологи, соціологи, іміджмейкери) і кваліфікацію робітників, що здійснюють впровадження і забезпечують функціонування технології;
- способи навчання застосуванню технології;
- додатки, що містять основні документи, схеми, форми інформації та інші необхідні для реалізації технології матеріали.

Політичні технології можуть описуватися і в скороченому вигляді, як заготовки, які потім адаптуються до конкретної політичної ситуації. С.А. Фаєр застосовує наступну форму подачі, пропонування виборчих технологій (він їх називає тактичні прийоми):

- ✓ опис ситуації, що виникла у передвиборчій боротьбі;
- ✓ формула (тобто узагальнення ситуації, виділення цілі її рішення);
- ✓ способи рішення проблеми, тобто безпосередньо опис операцій, що входять в технологію;
- ✓ механізми, коментарі – додаткова інформація, необхідна для реалізації технології.

Крім того, при викладенні групи однотипних технологій пропонуються варіанти їх систематизації, групування та взаємопосилення прийомів.